

30
#18

PIETATEM
GYMNASII ELBINGENSIS

IN
ACTIBVS SCHOLASTICIS
PER SEXAGINTA ET QVOD EXCVRRIT ANNOS
DECLARATAM EXPONIT

CVM AD
SOLEMNIA
ATHENAEI PATRII

AESTIVA
D. IX. SEPT. A. MDCCLXII.

H. L. Q. C.
CELEBRANDA
MAGNIFICOS ET AMPLISSIMOS
VRBIS

PROCERES

COETEROSQVE
MVSARVM PATRONOS

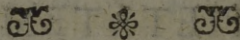
AC
FAVTORES

OMNI QVO DECET OBSERVANTIAE CVLTV
HVMILLIME INVITARET
IOANNES LANGIVS

GYMN. RECT. P. P. ET BIBL.

ELBINGAE TYPIS NOHRMANNIANIS.

*Dubl. do Pol. 7. II. 2009.
8. 11. 568.*

Varia exercitationis scholasticae dari genera, in quibus illi, quorum curae fideique juvenus polienda limandaque traditur, operam suam, suumque collocant studium, ad unum fere norunt omnes. Quis enim rei scholasticae adeo ignarus est, ut nesciat, ludum bonarum artium & hac in re hortorum induere naturam, ut quo majori gaudet ordine, ac scientiarum varietate, eo major ei constet amoenitas suavitasque.

Haud ultimum vero exercitationes inter litterarias, quae in scholis instituuntur bene constitutis, occupant locum declamationes actusque oratorii, in loco publico & in summa Virorum Clarissimorum frequentia habendi.

Non quidem sum nescius, in eruditorum coetu dari nonnullos, quibus hoc juventutem exercendi genus minime arridet, utpote supervacaneum, inutile & ad nimiam ostentationem, nimiamque temporis jacturam praebens occasionem. Id quod, ut reliquos silentii peplo involvam, Phil. Frid. Württemberg, qui a concionibus & scholarum Graizensium in Voigtlandia inspectione est, in programmate, T. VII. Act. schol. p. 305 &c. inserto, sub titulo: *Ob das viel Actus Oratorios - Halten das Aufnehmen einer Schule befördere oder dasselbe hindere, folglich nützlich oder schädlich sey?* pluribus contendere videtur. At dum etor laudatus studium sui in officio antecessoris innoxium, declamationes in scholam Graizensem revocantis, non modo summis evehit laudibus, sed ipse quoque pietati, quam Superiorum voluntati debet, satisfactorius, in eodem scripto actum indicit oratorium: satis inde apparet, enim de abusu saltem harum solemnitatum, nimisque multis, quibus labores ordinarii impediuntur, eloquentiae exercitationibus loqui scholasticis.

Nec

Nec quenquam spero hanc consuetudinem, studiosam juven-
 tutem in arenam declamatoriam subinde introducendi, temere
 reprehensurum esse, qui intelligit, quantum ad Romanae aliarum-
 que linguarum facultatem promovendam, moresque, rhetori
 convenientes, conciliandos, assiduus faciat usus & exercitatio.
 Hac quippe ratione periclitatur ingeniorum, morum & linguae
 conditio, adeo ut captus mature patefcat, & vultus ac manuum,
 totiusque corporis motus & habitus, ne gratiam jucunditatis ex-
 ant, ad decori ac honesti regulas componantur. Nedum hoc
 exercitationis genere eloquendi celeritatem incitari, & parrhesiae
 concinnitatem ac modestiam acquiri. Imo dum illi, qui novi
 oratoris partes ex voto gesserunt, audientium laudem ac benevo-
 lentiam merentur: desides plerumque animi & ignava excitantur
 ingenia, ut iidem etiam dignum aliquid frequentia auditorii, di-
 gnumque aetate juvenili, declamatri proferre velint. Rebus sic
 se habentibus, quid consuetudinem, actus oratorios in scholis
 habendi, ulterius vetat? Ab ineunte aetate tentandum est aliquid,
 quod longiore annorum tractu ad majorem perfectionis ascendit
 gradum, ita ut hujus quoque loci sit tritum illud, omnibus no-
 tissimum: qui nunquam male, nunquam bene!

Inde venit, ut in omnibus Gymnasiis scholisque illustribus in
 consuetudinem abierit, juventutis scholasticae profectus, ex Ora-
 riae etiam actione & sermonibus, in praesentia Patronorum ac
 litterarum Amantium habendis, cognoscere, gaudendique mate-
 riam inde colligere fertilissimam. Laetus hinc memini, quae Cel-
 Wernsdorffius, de re litteraria & studiosa juventute in incluto,
 quod Gedani floret, Gymnasio optime meritus, in programmate
 a. 1757 publici juris facta, scripsit. Dum enim ejusmodi decla-
 mationum exercitationes Titio, Rosteuschero, Calovio, Behrio,
 Sartorio, aliisque moderantibus in laudato modo Athenaeo saepe

multumque non sine fructu olim observatas, per aliquot vero temporis spatium neglectas, de novo introducturus esset: se, l. c. inquit, rem multorum annorum tractu intermissam ab integro suscipere, — — & veluti post liminio restituere consuetudinem laudatissimam.

Major vero declamationibus juventutis constat dignitas, utilitatem earum infimul evincens, si illae ex Magistratus & Superiorum decreto certis temporibus instituendae, non in vanam gloriae captationem, non in temporis dispendium, sed beneficii alicujus, a DEO exhibiti, memoriam, inque rei honestae ac decorae festivitatem celebrandae sunt. Omnium enim in scholis commorantium est, sicuti in reliquis, ita & in hoc negotio a voluntate Nutritorum pendere, & eorum desiderio facere satis, nisi pietatis in Superiores neglectae incurrere velint periculum. Hocque in causa est, cur & in Gymnasio Elbingensi ejusmodi tyronum scholasticorum exercitationes, partim legum repetitioni ac juventutis translocatae lustrationi, partim ipsis Athenaei Encaeniis dicatae, auctoritate publica institutae, & nisi casu quodam impeditae fuerint, quotannis actibus oratoriis celebratae sint; in quorum locum in superiori saeculo & praesentis initio nonnunquam etiam dramata in theatro publico, quod hodiernum adhuc in fine auditorii septentrionalis videre est, Magistratui Amplissimo, imo universae Civitati a juventute scholastica sunt exhibita. Sic ut multis unius alteriusve saltem mentionem faciam, IO. MYLIVS, Rect. 1612. 25. Nov. egit de facto Horatii, qui sororem, Curriatii sponsi morte lugentem, stricto gladio transfixit. MICHAEL MYLIVS, Rect. 1635. 29. Nov. de Monomachia, quam David cum Goliatho sibi deposcit. IOACH. PASTORIVS ab Hirtenberg, Director, 1653. 27. Nov. de Marco Marcello restituto. IO. CRAMER, Rect. 1654. 3. Dec. de judiciis Tmoli & Apollinis, super

172

super certamine musico Apollinis cithara & Panios fistula certan-
 tium. 1657. 29. Nov. de partu Minervae ethnico - christiano.
 1658. 28. Nov. de Mercurio, furti reo. FRID. HOFFMANN,
 Rect. 1671. 26. Nov. de Salomone, Rege Israelis Illtio, in scena
 redivivo. PETRVS BEHM, Conr. 1674. 29. Nov. de educatione
 liberorum, sub tit. Dionis. M. IAC. BOERGER, Rect. 1677.
 25. Nov. de Proserpina. 1678. 24. Nov. de cöalitaе societatis hu-
 manae necessitate. 1680. 28. Nov. de corpore politico nervato.
 1681. 27. Nov. de Xac postea XII legum tabulis. 1683. 25. Nov.
 de lapide Philosophorum. M. ERNEST. KOENIG, Rect. 1689.
 24. Nov. von dem Engelländischen Achilles, Robert Devereux,
 Grafen von Essex. 1691. 29. Nov. de Aenea exule. 1695. 24.
 Nov. de Erinny Gothica. M. IO. VRINVS, Conr. 1688. 26.
 Aug. de bello grammatico. 1696. 29. Nov. von Johannis des
 Säuffers Enthauptung. 1697. 28. Nov. von Jasons Colchischer
 Reise und Verrichtung. 1699. 10. Dec. de lenimentis lamento-
 rum dolorumque Prisciani.

Ejusmodi vero actus oratorios, quibus adolescentes partim ad
 gloriam & industriam excitantur, partim in eloquentiae & elegan-
 tiae studio exercentur, ab initio scholae Elbingensis statim intro-
 ductos celebratosque fuisse, extra omnem positum est dubitationis
 aleam. GNAPHEVM enim primae scholae, in arcis di-
 gno rudibus extructae, Rectorem, jam 1536 actum de filio
 rodigo, typis postea expressum, & 1540 alium, Triumphum
 eloquentiae inscriptum, publici quoque juris factum, praesente
 Ioanne Dantisco, Episcopo Culmensi habuisse, testis est b. Tol-
 ckemis in Elb. Lehrer Gedächtniß. p. 234.

Sicuti autem vix ac ne vix quidem fieri potest, ut omnium
 actuum titulos saltem indicare valeamus, ita haud abs. re esse ju-
 dicamus, illarum modo, quae per sexaginta & quod excurrit annos,

in Gymnasio patrio publice habitae sunt, exercitationum argumenta ab oblivionis injuria vindicare.

Musae itaque Elbingenses pietatem suam in Encæniis, die Iovis ante I. Dom. Adv. consueto more habendis, declaraturae, actum habuerunt oratorium, moderante

Rect. M. IO. SARTORIO,

1700. 25. Nov. von dem hingerichteten Aristander, scena tragica repraesentato.
1701. 20. Oct. de interitu quarundam familiarum illustrium.
24. Nov. von der verstellten Aufrichtigkeit, dramate delineata.
1702. 11. Jul. ad continuationem prioris actus: de interitu familiarum illustrium.
30. Nov.
1703. 29. Nov. de curiositatibus litterariis circa rem graphicam observatis.
- Rect. CHRIST. IAC. KOITSCH,*
1706. 25. Nov. de sectis Philosophiae.
1707. 24. — de quaestione: Vtrum Cicero in scholis eloquentiae tractandus sit?
1708. 29. — de nomine Christi: Hosianna.
1710. 27. — de adventu Christi.
1712. 24. — de temperamentis.
1713. 31. — de inundatione territorii Elbingensis ad V. N. Maji anni hujus facta.
1714. 29. — de anno, lacrimis valedicente, h. e. inundatione. Nogati fluminis posteriori a. 1713. 28. Dec. facta.
1715. 28. — de idea Studiosi ex historia Josephi.
1716. 26. — de Danielis studiis.
1717. 25. — de candelabro aureo.
1718. 24. — de quaestione: an eclipses mala imminencia portendant?

1719. 31. — de aquis Elbingensibus aenigmatice prolatis.
1720. 28. — de hodosophia studiosae juventutis.
1721. 27. — de arte Jacobi *χηματιστικῆ*.
1722. 26. — de scala Jacobaea.
1723. 25. — de florida virga Aaronis. Qui actus typis est expressus in 4to.
1724. 31. — de Poesi, Scripturae S. famulante. Et hic actus magna ex parte prodiit in 8 sub tit: Libellus memorialis Bibliorum V. & N. T. Elb. 1729, & germ. sub tit: kurze Einleitung in die heil. Schrift A. und N. Test. Jüll. 1730.
1725. 29. — de Gideone.
1726. 12. Dec. de Christo in typis & allegoriis.
1727. 27. Nov. de montibus Zionis opiferis.
1728. 25. — de curru DEI ex Ezech. I & X.
1729. 24. — de libertate decembrica.
1730. 31. — de nave mystica.
1731. 29. — de primis nativitatis Christi praeconibus.
1732. 27. — de Simsonis aenigmate.
1733. 26. — de fonte Invocantis ex Jud. XV, 17-19.
- Rect. GEO. DAN. SEYLERO,*
1734. 24. Nov. von dem Geheimniß der Stiftshütte.
1736. 29. — de sapientiae domicilio in memoriam saecularem secundi a felici instauratione scholae Elbingensis Jubilaei.
1737. 28. — von der 500jährigen Gedächtniß-Feyer von Erbauung der Stadt Elbing. Hic actus in fol. prodiit.
1738. 27. — de Niceta s. tentatione triumphata.

1739. 10. Dec. de Musis militantibus.
 1740. 24. Nov. von der 300jährigen Gedächtniß-Feyer von Er-
 findung der Buchdruckerkunst. Qui actus in 4to
 typis est exscriptus.
 1741. 30. — de agone sensuum.
 1742. 29. — de reip. cum corpore humano comparatione.
 1743. 28. — de littera Pythagorica Y, vitae humanae bivio.
 1744. 25. — von den Lotterien.

Rect. IOANNE LANGIO,

1746. 24. Nov. de Judaismo exulante.
 1747. 30. — von der Mode, als einem Dracul willkührlicher
 Handlungen.
 1748. 28. — de triplici hominum curiositate.
 1749. 27. — vom Gymnasio in Elbing, bey Gelegenheit der
 150sten Gedächtniß-Feyer von Erbauung des
 ansehnlichen Schul-Gebäudes. — Hic actus,
 praelo commissus, prodiit in 4to.
 1750. 26. — von der wiedergefundenen Stadt Herculaneum.
 1752. 30. — de mundo, maxima divinitatis schola.
 1753. 29. — de vita humana, navigationis imagine adumbrata.
 1754. 28. — vom Alter.
 1755. 27. — de historia Judaeorum & aliarum gentium pa-
 rallela.
 1756. 25. — de hypnopsychita s. vom Seelenschlaf.
 1757. 24. — vom Christen am Ende des Jahres.
 1758. 30. — von Ermahnungen.
 1759. 29. — von Etwas für alle.
 1760. 11. Dec. de bello & pace inter eruditos.
 1761. 26. Nov. von redenden Wapen.

Quod

Quod vero ad alterum Gymnasii actum, tempore aestivo habendum, attinet, in illo

Corrector M. IO. VRINVS,

sequentes, quas, deficiente reliquarum notitia, tantummodo annotasse iuvat, dicendi instituit exercitationes. Anno scilicet

1700. 9. Sept. de concordia discorde.

1701. 15. — de podagra.

1702. 24. Aug. 1703. 13. Sept.

1704. 11. Sept. de bombycis & araneae contentione, Jovis nomine & numine componenda.

27. Nov. de auriga, cui divos invocanti auxiliatrices, omne denegatur auxilium, nisi ipse currui, e loco paludoso extrahendo, manus admoveret.

1705. 22. Sept. de insectis, imprimis de culice.

26. Nov. de mediis politicis, animos calamitatibus depressos erigendi, & commodis inde pullulantibus.

1706. 9. Sept.

1707. 8. — de superbia scholastica.

1708. 6. —

1709. 5. — de amicitia.

1710. 18. — 1711. 17. Sept. 1712. 8. Sept. 1713. 31. Aug.

1714. 13. — de eo, quod in arte poetica divinum est.

1715. 5. — de peccato.

1716. 10. — 1717. 9. Sept. 1718. 8. Sept.

Corrector M. IO. IAC. ROHDE,

1719. 14. — de laudibus Elbingae.

- Conrector* GEO. DAN. SEYLER,
1720. 12. Sept. de Elbinga numismatica.
1721. 18. — vom Actien-Handel in Frankreich.
1722. 17. — de pace Nyftadiensis.
1723. 12. — de certamine linguarum.
1724. 14. — de abdicatione Principum spontanea, speciatim
Hispaniae Regis, Philippi V.
1725. 13. — de Salomone, sapientiae amante.
1726. 12. — de fatalibus Ripperdae & Borbonii casibus.
1727. 18. — de Gibeonitarum doloso pacis congressu.
1728. 2. — de optimo moribundi solatio.
1729. 15. — de optimo viventis solatio.
1730. 14. — de humanae vitae horologio.
1731. 13. — de ambitioso Palladis & Mercurii certamine.
1732. 16. Oct. de regia Sarmatiae Principum pinacotheca.
1733. 10. Sept. de divinae providentiae magnalibus.
1734. 14. Oct. de schola, patientiae Gymnasio.
25. Nov. de DEO ex minimis maximo.

Conrector IOANNES LANGIVS,

1735. 15. Sept. de fide propaganda per Sacerdotes emissarios,
speciatim de missione evangelica in Indiam ori-
entalem Protectore Daniae Rege.
1736. 13. — de theocratia circa templum Pacis & Palladis
referatum renovatumque.
1737. 19. — de otio s. tranquillitate animi bene compositi,
non S. B. sed summi boni, summaeque felici-
tatis effectu.

1738. 11. — de deliciis Neapolitano-Saxonicis in Augustissimis
Caroli Sicil. Regis & Mariae Amaliae, Sax.
Princ. hymenaeis. 175
1739. 17. — von den Fräymäurern.
1740. 15. — de Pandoraë pyxididis reliquiis, s. de spe melio-
rum temporum, unico viventium solatio.
1741. 21. — de Germania, Capite orbato, Carolo VI Impe-
ratore mortalibus exempto.
1742. 12. — de Pantomimis, omnia imitatione magistra fieri,
evincentibus.
1743. 12. — de Augustino, Manichaeorum quondam erro-
ribus addicto, postea vero acerrimo Orthodo-
xiae propugnatore.
1744. 3. — de providentiae divinae circa scholas & acada-
mias, praeprimis Regiomontanam documentis.
1745. 9. — vom Lobe der Einsamkeit.

Corrector IO. DAN. HOFFMANN,

1747. 7. Sept. de aequilibrio Europae.
1748. 12. — de memoria pacis Westphalicae anno saeculari
renovata.
1749. 11. — de Prussia, mercatura & artibus cultiore.
1750. 10. — de Jubilaeis.
1751. 16. — de rebus Cruciferorum ante adventum in Prussiam.
1752. 14. — de adventu Equitum Domus Teutonicae in
Prussiam.
1753. 13. — de rebus Equitum Ordinis Teutonici flo-
rescentibus.
1754. 10. Jun. von dem veränderten Preußen nach dem abge-
worfenen Joch der Creuzherren.

1755.

1755. 10. Sept. de Prussia, varia belli fortuna jactata sub imperio
Casimiri III Regis Poloniae.
1756. 9. — de re numaria priscae aetatis in Prussia.
1757. 8. — de Musis, Minervae armiferae aemulis.
1758. 7. — de paganitate, ex Prussia olim profligata.
1759. 6. — de vi consuetudinis & saeculi in rep. litteraria, f.
vom herrschenden Geschmack unter den Gelehrten.
1760. 4. — de pace.
1761. 17. — de Elbinga, ex numis antiquioribus illustrata, ober
von dem aus den alten Münzen erläuterten Elbing.

Cujus continuationem additurus cum idem PRAECLARIS-
SIMVS DOCTISSIMVSque DOM. IOANNES DANIEL
HOFFMANN, Meritissimus Gymnasii Contr. & Professor Publ.
Amicus aestumatissimus, castina luce nonnullos in medium pro-
ducet adolescentes, *fata prospera & adversa Civitatis Elbingensis*
in numis recentioribus adumbrata vivis delineaturos coloribus: hinc
VIROS ILLVSTREM, MAGNIFICOS, GENEROSOS, AM-
PLISSIMOS, atque CONSVLTISSIMOS DNN. BVGGRA-
VIVM REGIVM, PRAESIDEM, PRAECONSV-
LES ac CONSVLES, NVTRICIOS, Athenaei patrii sub-
missio observantiae cultu prosequendos; nec non EXCELLEN-
TISSIMOS, PLVRIMVM REVERENDOS, PRAENOBILES,
NOBILES, SPECTABILES, PRAESTANTISSIMOS, HVMA-
NISSIMOSque litterarum FAVTORES & AMICOS, omni qua
debet reverentia ac observantia rogamus, ut cras hora IX matutine
Coetum nostrum scholasticum, pietatem suam & in DEVM,
& PATRONOS, artesquae liberales iterum declaraturum, hono-
rifica sua praesentia dignari velint. Dab. Elbingae. D. VIII. Sept.
MDCCLXII.

